

Aplikace matematiky

Arnold Dávid; Anna Valková

Zprávy. Profesor Anton Huta sedemdesiatpäťročný

Aplikace matematiky, Vol. 35 (1990), No. 6, 499–501

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/104433>

Terms of use:

© Institute of Mathematics AS CR, 1990

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

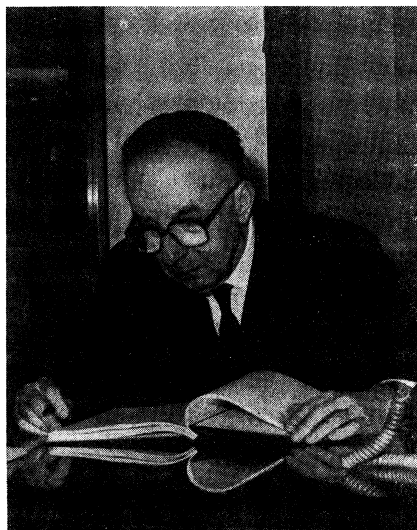

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

ZPRÁVY

PROFESOR ANTON HUŤA SEDEMDESIATPÄTROČNÝ

V tomto roku sa dožíva 75 rokov zakladateľ a nestor numerickej matematiky na Slovensku, dlhoročný spolupracovník akademika Jura Hronca, prof. RNDr. Anton Huťa, CSc.

Narodil sa dňa 3. 7. 1915 v Kluži v Sedmohradsku (teraz Rumunsko). Študoval na Masarykovom reálnom gymnáziu v Bratislave, kde aj zmaturoval v r. 1934.

Po maturite, keďže v tom čase neexistovala v Bratislave ani prírodovedecká fakulta ani vysoká škola technická, študoval poistnú matematiku a matematickú štatistiku na ČVUT v Prahe, ktorú absolvoval v r. 1936. Potom študoval na Prírodovedeckej fakulte UK v Prahe matematiku a fyziku, kde v r. 1938 zložil 1. štátnu skúšku. Keďže vysoké školy v Čechách boli uzavreté, musel štúdium prerušiť. Dokončil ho v Bratislave v r. 1942 zložením 2. štátnej skúšky. V rokoch 1939—40 pôsobil v Bratislave najprv na reálke ako pomocný učiteľ, potom v Robotníckej poisťovni ako poistný matematik a nakoniec na reálnom gymnáziu. Od 1. 12. 1940 bol prvým kmeňovým pracovníkom odboru matematika na novovzniknutej PFUK v Bratislave. V r. 1943 obhájil titul RNDr. V čase od r. 1947—1950 viedol súčasne Ústav aplikovanej matematiky na SVŠT. V r. 1953 sa habilitoval na docenta na PFUK. Vedeckú hodnosť kandidáta fyzikálno-matematických vied obhájil v r. 1961. V r. 1966 bol menovaný za profesora v odbore matematika na PFUK. V rokoch 1953—1964 a od 1968—1980 postupne zastával funkciu prednostu resp. vedúceho Ústavu aplikovanej matematiky a matematickej štatistiky a nakoniec Katedry numerickej

matematiky resp. numerickej matematiky a matematickej štatistiky na PFUK a Matematicko-fyzikálnej fakulte UK v Bratislave. Dňa 1. 11. 1981 odišiel do dôchodku, pričom naďalej pôsobil na katedre externe a neskôr ako profesor konzultant. Na katedre pôsobí doteraz.

Počas svojej takmer polstoročnej pedagogickej praxe vypracoval viac ako 40 rôznych prednáškových cyklov. Svoje oduševnenie, lásku a zaoberanosť pre matematiku prenášal na svojich poslucháčov a vždy sa snažil o to, aby prednesená látka bola zrozumiteľná širokému okruhu poslucháčov.

Vedecká činnosť pána profesora Huťu bola spočiatku zameraná na matematickú štatistiku, matematickú analýzu a kombinatorickú teóriu čísel. Jadro jeho vedeckej činnosti tvoria však práce z numerickej matematiky, špeciálne z numerickeho riešenia diferenciálnych rovníc metódami typu Rungeho-Kutta (ďalej RK) vyšších rádov. Dve práce z tejto tématiky vyvolali mimoriadne kladný ohlas v medzinárodnom meradle (AFRNUC, Tom I., Fasc. IV—VI, pp. 201—224, 1956; AFRNUC, Tom II., Fasc. I—II, pp. 21—24, 1957).

K týmto prácam sa viaže minimálne 50 citácií v zahraničných knihách a časopisoch. Napr. známy odborník z numerickeho riešenia dif. rovníc J. C. Butcher z Nového Zélandu venoval týmto prácam samostatný článok (On the Integration Processes of A. Huta, The Journal of the Australian Mathematical Society, Volume III, Part 2, 1963, pp. 202—206). Okrem toho boli citované na viacerých konferenciách, matematických podujatiach doma a v zahraničí a vo viacerých vedeckých článkoch a knihách domácej odbornej literatúry.

Svojimi vedeckými výsledkami založil školu numerickeho riešenia diferenciálnych rovníc. Z jeho prác vychádzali mnohí z okruhu jeho asistentov a spolupracovníkov. Viliam Ficker (1961) odvodil metódu RK šiesteho rádu na riešenie začiatkovej úlohy druhého rádu. Vladimír Jukl (1970) odhadol diskretizačnú chybu RK metódy piateho rádu. Anna Berecová (1972) odvodila vzorec pre odhad diskretizačnej chyby Huťových vzorcov typu RK šiesteho rádu s Newtonovými-Cotesovými váhami. Ján Štekauer (1979) odvodil metódu RK piateho rádu pre riešenie začiatkovej úlohy štvrtého rádu. Anna Valková (Berecová) (1982a, 1982b, 1983, 1987) urobila odhad chyby Huťových vzorcov piateho a šiesteho rádu pre systém diferenciálnych rovníc resp. pre jednu dif. rovnicu. Ukázalo sa, že Huťov vzorec piateho rádu s Newtonovými-Cotesovými váhami má hlavný člen diskretizačnej chyby približne 34 krát menší ako hlavný člen diskretizačnej chyby Nyströmovho vzorca piateho rádu. Okrem toho uvedený vzorec piateho rádu má interval absolútnej stability viac ako 2krát väčší ako vzorec štvrtého rádu. (E. Vitásek: Numericke metody, SNTL, Praha 1987, str. 145).

Zo spolupráce s nemeckým matematikom Doz. Dr. Sc. Karlom Strehmelom z Univerzity Martina Luthera v Halle Wittenbergu vznikol článok (Aplikace matematiky 1982), v ktorom sa autori zaoberajú algoritimizáciou tvorby explicitných zovšeobecnených RK vzorcov ľubovoľného rádu z racionálnymi koeficientami, odvodením adaptívnej RK metódy a problematikou jej s-stability.

Jedným z najnovších výsledkov je RK metóda siedmeho rádu s racionálnymi koeficientami, ktorá vznikla v spolupráci profesora Huťu s Vladimírom Penjakom (Aplikace matematiky 1984). V spolupráci profesora Huťu s Jozefom Dančom (1987) vznikla práca o explicitných jednokrokových hybridných metódach.

Popri svojej vedeckej a pedagogickej činnosti si profesor Huťa vždy našiel čas na aktívnu propagáciu aplikovanej matematiky v praxi. V tejto oblasti realizoval vyše 40 rôznych prednášok resp. cyklov prednášok (z toho viaceré bez nároku na honorár), z ktorých niektoré trvali aj viac rokov. Bol odborným poradcom 35 výskumných ústavov a dodnes externe pôsobí na dvoch ústavoch SAV.

Zvláštnu pozornosť v oblasti spolupráce s praxou si zasluhuje jeho spolupráca s akademikom Ladislavom Dererom pri tvorbe matematického modelu biorytmov, ktoré v súčasnosti nachádzajú vo svete široké uplatnenie. Z tejto oblasti pochádza aj spoluautorstvo na dvoch prácach s lekármi, ktoré vyšli v zahraničí. Sám akademik L. Dérer v poslednom svojom článku (uverejnen-

nom v časopise Neoplasma VII (1960) No 2, pp. 117–134) mu vyslovuje poďakovanie za spoluprácu. Okrem toho F. Halberg a kolektív (USA) v práci z roku 1985 a tiež v časopise Biológia, 41, 3, 1986, pp. 233–252 v článku nadväzujúcom na prácu L. Dérera oceňuje priekopnícku prácu Huťa pri matematickom vyhodnocovaní biorytmov vyšetrovaných L. Dérerom.

Profesor Huťa sa zúčastnil na vyše štyridsiatich rôznych vedeckých a odborných podujatiach (z toho 8 v zahraničí), na väčšine ktorých mal samostatný referát o výsledkoch svojej vedeckej a odbornej práce.

Z rôznych činností profesora Huťa si treba všimnúť aj jeho aktívnu prácu na pôde JČMF, do ktorej vstúpil už ako gymnazista v r. 1932, na podnet svojho profesora matematiky Jozefa Křížka, najhorlivejšieho a najoddanejšieho jednatela JČMF v tom čase na Slovensku. Jubilant od r. 1936 do r. 1938 vykonával funkciu člena resp. náhradníka výboru JČMF v Prahe, kde sa z titulu tejto funkcie zúčastnil osláv 75. výročia založenia JČMF. V rokoch 1948–1957 vykonával funkciu poriadateľa matematických prednášok v Bratislave v rámci JČSMF a od r. 1972 doteraz je vedúcim seminára z numerických metód poriadaného v rámci JSMF. Pri príležitosti osláv 100. výročia založenia JČMF mu bola udelená bronzová medaila JČSMF. K 65. narodeninám dostal bronzovú medailu JSMF, v r. 1982 striebornú medailu JSMF pri príležitosti udelenia zaslúžilého členstva a konečne v r. 1984 dostal striebornú medailu JČSMF pri príležitosti udelenia čestného členstva.

Profesor Huťa je nositeľom štátneho vyznamenania “Za vynikajúcu prácu” (1969), 4 zlatých medailí (UK, PFUK, MFF UK), 3 strieborných medailí (ÚTK SAV, FR VŠE, VŠT) a 3 bronzových medailí (UK, VŠT, PFUK).

Počas svojej praxe bol predsedom resp. členom viacerých komisií pre štátne záverečné skúšky, štátne rigorózne skúšky, obhajoby kandidátskych dizertačných prác, doktorských dizertačných prác a habilitačných komisií na PFUK, MFF UK, FR VŠE, SAV, ČSAV a inde. Tiež bol členom viacerých redakčných rád odborných časopisov, z ktorých spomenieme len Aplikace matematiky a Acta Mathematica Universitatis Comenianae.

Je autorom resp. spoluautorom veľkého počtu vedeckých, odborných a popularizačných prác, učebných textov, malej encyklopédie matematiky a vedúcim autorského kolektívu vysokoškolskej učebnice: Numerická matematika I.

Profesor Huťa, absolvent ČVUT a PFUK v Prahe a v Bratislave, je príkladom a pamätníkom spolupráce medzi českými a slovenskými matematikmi a jedným z tých, ktorí stáli pri zrode vysokoškolskej matematiky na Slovensku.

Celou svojou dušou sa oddal reči čísel a matematických vzorcov — oblasti pre mnohých tak nudnej a málo atraktívnej — avšak o to aplikovanejšej a užitočnejšej numerickej matematiky. Vychoval veľa aspirantov v oblasti numerickej matematiky a matematickej štatistiky a pedagogicky sa podieľal na formovaní celého radu dnes významných matematikov.

S jeho menom sa stretne aj v publikácii: Mathematics: Who's Who (editor: B. K. Dass, Analytic Publishing Co., Delhi 1984), v ktorej je uvedený ako jeden z dvoch tu citovaných česko-slovenských matematikov.

Jeho láska k magickej reči čísel, ktorú vštepl veľkému počtu svojich žiakov, priniesla a veríme, že ešte prinesie, ovocie.

Treba konštatovať, že sa nikdy „neskrýval“ za vzorce. Ako stúpenec učenia J. A. Komenského, meno ktorého nesie škola, na ktorej celý život pôsobil, sa stále držal kréda vysvetlovať zložité veci čo najjednoduchšie. Mnohí to ale chápali ako nemiestnu simplifikáciu vedeckých poznatkov, čo ale vyvracajú hlavne zahraničné ohlasy na jeho vedeckú prácu.

Do ďalších rokov nášmu pánovi profesorovi želáme veľa dobrého a pevného zdravia, duševnej ohody a ďalších tvorivých síl.

Arnold Dávid, Anna Valková

Poznámka: Autori týmto ďakujú pánovi Antonovi Huťovi ml. za poskytnuté materiály a pri zostavovaní tohto príspevku.